

«En kurs å følge»

En undersøkelse av Carl Fr. Wisløffs rolle i norsk misjonsteologisk debatt slik den særlig kom til uttrykk under misjonskonferansene for ungdom på Fjellhaug i 1969, 1972, 1974.

EGIL SJAASTAD

Innledning

Rundt 1960 var professor Carl Fr. Wisløff (1908-2004)¹ blitt den fagteologen som hadde størst innflytelse blant det lavkirkelige misjonsfolket i Norge. De satte pris på hans sterke betoning av Bibelens autoritet og på hans lærerike og frigjørende forkynnelse.² Artikkene og bøkene hans avspeilte stor kirke- og teologihistorisk kunnskap, og han la vinn på klare resonnementer og på folkelighet i språk og framføring.³

Wisløffs vei inn i den misjonsteologiske debatten gikk primært via debatten om Den norske kirkes medlemskap i Kirkenes Verdensråd (KV) fra 1948. I 1952 holdt han et oppsiktsvekkende foredrag i Den norske kirkes Presteforening der han fremførte sterke teologiske motforestillinger mot KV.⁴ Fra da av var han å regne som en hovedaktør i denne debatten.

I 1961 skulle Det Internasjonale Misjonsråd (IMR) innlemmes i KV. Norsk Misjonsråd var medlem av dette organet, men måtte nå ta selvstendig stilling til om de ville bli med IMR inn i KV. Wisløff engasjerte seg med stor kraft, bl. a. gjennom et bilag i misjonsbladet Utsyn, og advarte misjonsfolket mot å bli med.⁵

Wisløffs synspunkter vant fram, og Norsk Misjonsråd

avslo endatil forslaget om å søke konsultativ status i KV's misjonsavdeling som nå skulle overta IMRs virkeområde.⁶

KV's generalforsamling i 1968 ble etter manges mening en bekreftelse på at Wisløff hadde rett. Man mente at toneangivende krefter i KV fremmet en misjonstenkning som var uforenlig med Bibelen. Noen studenter ved MF gikk derfor sammen om å arrangere en ungdomssamling om bibel, økumenikk og misjon på Fjellhaug Skoler i august 1969. Her skulle en helt annen kurs stakkes opp for misjonsungdommen. Wisløff måtte være med og holde hovedforedraget.

Senere ble det arrangert fire påfølgende misjonskonferanser for ungdom på Fjellhaug, i 1972, 1974, 1976 og 1978. Disse ble arrangert av studenter med noe ulik organisasjonsmessig tilknytning. Wisløff var en hovedaktør, tilslutningen var stor, og noen av konferansene fikk betydelig presseomtale.

Problemstilling, avgrensning og kildemateriale

I denne artikkelen ønsker jeg å undersøke nærmere hvilken rolle Wisløff spilte og hvilke holdninger han kjempet for i den misjonsteologiske debatten i tiden 1969-1974. Hans skriftlige produksjon var stor. Jeg har valgt å bruke foredragene og bibeltimene han holdt under misjonskonferansene på Fjellhaug i 1969, 1972 og 1974 som kildemateriale. Her synes han å foreta en oppsummering av og argumentasjon for de synspunktene han hadde vunnet fram til og kjempet for i de foregående femten-tjue årene. Disse årene var også i særlig grad en brytningstid internasjonalt. Foredragene hans under konferansene i 1976 og 1978 brakte, hva angår hovedsynspunktene, lite nytt. Disse foredragene finnes for øvrig heller ikke i bokform.

Foredrag og bibeltimer fra konferanser med så bred målgruppe som her, vil normalt ikke ha det presisjonsnivå og faglige perspektiv som fagbøker og faglige artikler bør ha. Det må undersøkelser av denne art ta hensyn til. I sin undervisning, f. eks. i teologihistorie ved MF, kunne Wisløff gå dypere inn i kildematerialet sitt og dokumentere synspunktene sine med mer presise henvisninger. Men i begge kontekster tydeliggjorde han som regel sitt syn med faglig basert argumentasjon. Det skjedde også under disse misjonskonferansene. Han var for øvrig kjent

for å tale enkelt om kompliserte spørsmål både som faglærer og taler.

Jeg vil sette fokus på de tre temaområdene der hans engasjement var størst, nemlig økumenisk samarbeid om misjon, misjonens budskap og oppgave og forholdet mellom kirke og misjon.

Internasjonalt bakteppe

I 1960-årene var det generelt sterkt fokus på den tredje verdens nød og de politiske og sosiale strukturer som hadde skapt global urettferdighet. KVs generalforsamling i Uppsala i 1968 avspeilte dette. Det skjedde en forskyvning av interessefeltet fra *kirken* til *verden*. En sentral økumen, den nederlandske teologen Johannes C. Hoekendijk, definerte *missio Dei* som Guds handling i den sekulære historien. Målsettingen var *shalom*,⁷ og *humanisering* ble det store ord. Misjonens oppdrag ble denesidig.

Kritikerne var ikke uten videre uenige i vurderingen av verdens nød. Men hvor var misjonens egentlige målsetting blitt av? Den kjente engelske presten og teologen John Stott etterlyste delegatenes gråt over mennesker som går fortaapt. Missiologen Donald McGavran spurte: "Vil Uppsala svikte de to milliarder?"⁸ Peter Beyerhaus (omtalt nærmere nedenfor) ble dypt rystet og skrev i ettertid boken *Humanisierung – einzige Hoffnung der Welt*.⁹

KVs konferanse i Bangkok 1972/1973 fulgte samme spor. En mente at selve frelsesbegrepet måtte få et saksvarende innhold i dag. Konferansens motto ble derfor *Frelse i dag*.¹⁰ Her opererte en ikke med noen skjelning mellom skapelse og forløsning. Guds frelsende gjerninger ble realisert i kampen for frigjøring i verden.

Selv om det var oppopperende røster både i Uppsala og Bangkok,¹¹ ble klassisk misjonstenkning forlatt til fordel for sosialt og politisk engasjement, ofte "på sekulærteologiens premisser – og til fordel for dialog og fellesskap med ikke-kristne religioner – på nye religionsteologiske premisser".¹²

Ved Fjellhaug-konferansene ville en ta klar avstand fra disse tendensene. Etter konferansene i 1969, 1972 og 1974 ble fore-

dragene gitt ut i bokform. Forordene viser hvilken profil studentene ønsket. Typisk er følgende:

“Et fulltonende JA til det bibelske misjonsoppdraget krever nemlig samtidig et like klart NEI til den ubibelske, verdsliggjorte og synkretistiske misjonstenkning som i dag preger de økumeniske verdensorganisasjonene”.¹³

De fleste av studentene gikk på MF og tilhørte den delen av studentflokken som satte Wisløffs synspunkter høyt. De mente han måtte være med og “stake ut kursen”. Til konferansen i 1969 gav de ham emnet “En kurs å følge”.

På den internasjonale arena ble det i disse årene arrangert flere internasjonale konferanser med et konservativt bibelsk utgangspunkt. Misjonsbevegelser i USA som sto utenfor KV, hadde allerede i 1966 samlet seg om den såkalte *Wheaton-erklæringen*. I Tyskland ble *Frankfurterklæringen* av 1970 svært viktig med sitt oppgjør med KV-teologien. Den ble godt mottatt mange steder i verden, inkludert Norge.¹⁴

En tilsvarende erklæring, mindre velformulert, men med samme teologiske ståsted, ble resultatet av et møte i Berlin i 1974. Biskop Erling Utne og prof. Carl Fr. Wisløff var til stede ved dette møtet. *Berlinerklæringen* fikk ikke det samme gjennomslag som *Frankfurterklæringen*.

I 1974 ble også Den internasjonale kongress for verdens-evangelisasjon i Lausanne arrangert. Denne kongressen samlet evangelikale misjonsledere fra hele verden. Den ble opptakten til det som senere er kalt *Lausannebevegelsen*. Erklæringen derfra, *Lausannepakten* (LP), kommer jeg tilbake til.

Ved misjonskonferansen på Fjellhaug i 1969 var den svenske teologen David Hedegård (1891-1971) invitert. Han delte i hovedsak Wisløffs synspunkter.¹⁵ Innbydergruppene for konferansene fra og med 1972 inviterte den tyske teologen professor Peter Beyerhaus (1929-). Selv om Wisløff fulgte meget godt med internasjonalt, sto likevel Hedegård og Beyerhaus den internasjonale situasjonen nærmere og kunne gi den ferskeste oppdateringen. Wisløff var selv en pådriver for å få dem med på de norske konferansene.

Vi vil nå ta for oss de tre temaområdene som Wisløff var

mest opptatt av, og der hans argumentasjon og holdning fikk størst innflytelse.

Wisløff og økumenisk samarbeid om misjon

Wisløff hadde helt fra unge år syn for allianseøkumenikk. Denne måtte være basert på *Skriften alene* og avgrense seg fra bibelkritisk teologi og fra det katolske tradisjonsprinsipp.¹⁶ Å engasjere seg i kirkeøkumeniske fora for å påvirke holdningene der, hadde han hatt liten tro for. Innbydergruppene ved konferansene på Fjellhaug visste hvor Wisløff sto i disse spørsmålene, og de ønsket at argumentene skulle tydeliggjøres for ungdommen.

Under konferansen i 1969 brukte Hedegård IMRs bokutgivelse fra 1961, *The Theology of Christian Mission*, som eksempel på hvordan vranglære og bibelsk teologi forsøkes forent under en og samme paraply. Han gikk sterkt i rette med daværende leder av kommisjonen for misjon og evangelisering i KV, biskop Leslie Newbigin, som hadde skrevet forordet.¹⁷ Hedegårds resonnement lå på linje med Wisløffs oppgjør om samme bok i 1963.¹⁸ Konklusjonen lå i lufta: Vi kan ikke stå sammen med kirkeøkumenene *verken* ved konferanser der en skal komme fram til samlende dokumenter, *eller* om praktisk misjonsarbeid.

Wisløff gikk under konferansen inn på teksten om enhet i Joh 17. Enheten i Kristus er gitt. Den er en åndelig enhet som ikke kan organiseres fram. Den skapes og bevares ved sannhetens ord og ved innbyrdes kjærlighet. Det er denne enheten som blir en tankevekker for verden (Joh 17,21).¹⁹ Noe samlende organ for verdens kristenhet er verken mulig eller ønskelig.²⁰ Hans advarsel til Norsk Misjonsråd i 1961, endatil mot konsultativ status i KVs misjonsavdeling, viser at han mente alle former for samarbeid ville virke legitimerende.²¹ Dessuten mente han: Et skritt A ville gjerne følges av et skritt B: tettere samarbeid.²² Og KV måtte ikke få mulighet til å spre vranglære inn i norsk misjon. Trusselen mot sann kristen enhet er vranglæren.

Dette resonnementet kom også til uttrykk i diskusjonene om Lausannekonferansen i 1974.

Lausannekonferansen var regissert av en komité med den kjente verdensevangelisten Billy Graham som formann. Graham hadde ikke noe ønske om en direkte konfrontasjon med KVs

teologi. Han ville fremheve det arrangørene var *for* mer enn det de var *imot*. Beyerhaus mente Lausannekonferansen måtte ha en tydelig grenseoppgang og gi skriftlig uttrykk for det. Han ga direkte uttrykk for bekymring da førsteutkastet av LP kom.²³ Også den norske gruppen mente førsteutkastet måtte styrkes teologisk. Hvis ikke, ville de heller tilrå Frankfurt- og Berlinerklæringen som samlende basis.²⁴ Tredjeutkastet ble den endelige LP.

I etterkant av Fjellhaugkonferansen i 1974 ble det en skarp avisdebatt. Årsaken var et utsagn av Beyerhaus som den kristne dagsavisen *Vårt Land* slo opp. Beyerhaus syntes å mene at det før Lausannemøtet forelå et komplott mellom Billy Graham og KV om ikke å angripe hverandre. Generalsekretær i Den norske Santalmisjon Reidar Svoren tok til motmæle og påpekte med rette at Beyerhaus “understrekte hvor sterkt han satte pris på (Lausanne-) kongressens budskap, og at han hadde en uheldig uttalelse på Fjellhaug.”²⁵ I ettertid kritiserte Beyerhaus selv *Vårt Lands* misvisende oppslag. Han påpekte at retningslinjene for foredragsholderne under Lausannekonferansen inneholdt en forventning om ikke å polemisere mot personer eller bevegelser.²⁶ Under pressekonferansen etter Lausannekonferansen hadde Billy Graham i følge Beyerhaus dessuten sagt at han hadde “varme relasjoner til KV”.

Wisløff tok ikke ordet i denne debatten, men var ikke overrasket over Beyerhaus’ påstander. Under selve konferansen kom han med en uttalelse som viser hvordan han tenkte:

“På møtet nå i Lausanne i sommer vedtok de en uttalelse som på mange måter er gledelig, og som peker i en helt annen retning enn Uppsala og Bangkok. Etterpå har KVs ledelse gitt uttrykk for glede over Lausanneerklæringen. Det har forvirret mange. Men ingen burde være overrasket. (...) KVs ledelse vil intet heller enn at de konservative evangeliske kristne skulle slutte seg til KV og delta i dets virksomhet. For i KV er det plass for alt mulig, alle må gjerne komme og kritisere av alle krefter – det er man velkommen til, bare man vil *samarbeide*.”²⁷

KV tålte nok kritiske røster. Men når uenigheten gjaldt et fun-

damentalt spørsmål, som her, burde en advare tydelig *mot organisasjonen*. Wisløff verdsatte LP, den var “på mange måter gledelig”. Men han savnet noe. For overfor KV “er det bare en ting å gjøre: Si nei!”²⁸

Wisløffs holdning lignet redaktør Jon Kvalbeins i hans gjennomgående positive vurdering i det lavkirkelige og konservative tidsskriftet *Fast Grunn*.²⁹ Kvalbein trodde neppe Lausannemøtet sto samlet i noe oppgjør med vranglæren, men regnet likevel både møtet og LP som viktig for å fremme en uforfalsket misjon i verden. Verken han eller Wisløff kunne selvsagt overse det faktum at flere av artiklene i LP inneholdt klare avgrensninger fra sentrale tanker i Uppsala og Bangkok.³⁰

Under KVs generalforsamling i Nairobi i 1975 skjedde det en viss kursendring i KV.³¹ Bakgrunnen var ikke bare innflytelsen fra Lausanne 74, men også markeringer fra gresk-ortodoks og romersk-katolsk hold.³² Sentrale KV-økumener forsøkte å bygge broer. LPs “arkitekt” John Stott uttrykte glede over de positive trekk han fant. Men distinksjonen mellom frelse og sosial frigjøring var slett ikke tilstrekkelig klargjort. Han etterlyste en større “commitment” overfor kallet til å vinne mennesker for Jesus.³³ Stott advarte ikke mot KV som sådan, han ville forsøke å påvirke KV innenfra.

Dette ble tatt opp i *Fast Grunn*. Biskop Utnem hadde offentlig uttalt: “De som måtte ha tro for fortsatt å gjøre det (forplikte seg på LPs idealer) innenfor KV, står fritt til det.” *Fast Grunn* hevdet: “Det er denne svakhet vi har påpekt ved den nye Lausannebevegelsen. Den tar ikke klar front overfor KV.”³⁴ Det har dessuten ikke skjedd noen radikal endring ved KV-møtet i Nairobi, skrev tidsskriftet. Wisløff var fast med ved redaksjonsrådsmøtene i FG, og redaktør Kvalbein har i ettertid uttrykt at redaksjonen delte Wisløffs vurderinger av KV og LP.³⁵ Det kom til uttrykk både i usignerte kommentarartikler og lederartikler.

I 1976 skrev redaktør Kvalbein at misjon og evangelisering nå etter Lausanne trolig får en mer sentral plass i KV, men at dette “slett ikke trenger å være noen fordel for misjonen! Den misjonsteologi som råer i disse sammenhenger, er lite i samsvar med Skriften. Og misjonsengasjementet kan medføre krav om sentralisering av misjonsvirksomheten.”³⁶

De toneangivende ved Fjellhaugkonferansen i 1974 repre-

senterte altså et “Vel og bra, *men...*” i sin holdning til Lausannebevegelsen. LP tydeliggjorde ikke frontene godt nok. Til forskjell fra den mer “fredskonservative” og dialogorienterte linjen, kunne Wisløffs og Beyerhaus’ linje karakteriseres som “stridskonservativ”. For dem måtte et *ja* til en bibelsk misjonsteologi følges av et *nei* til en ubibelsk misjonsteologi, et nei med tydeligere adresse enn tilfellet var i Lausanne. Samarbeid gjorde ikke tilstrekkelig alvor av vranglærens surdeigeffekt.

Misjonens budskap og oppgave i følge Wisløff

Wisløff gjorde ofte klart hva han mente misjon egentlig er. Men bibeltimene under Fjellhaugkonferansen i 1972 og 1974 og foredraget “Misjon – evangelisering – revolusjon” i 1974 gir trolig den mest samlende framstilling av hans syn.

I bibeltimen fra 1972 streket han opp “en referanseramme innenfor hvilken alt det vi siden skal ta for oss kan bli sett og hørt og forstått”.³⁷ Vi er Guds falne skapninger, og vår egentlige nød er Guds rettferdige vrede over våre synder. Evangeliet i Rom 1,16-17 er et ord til fortapte syndere. Det oppkom ikke i noe menneskes hjerte. Vi frelses fra fortapelsen, fra djevelen, fra onde åndsmakter, ja, men den egentlige nøden er Guds vrede som tillater alt dette (v.18). Det dreier seg derfor om å bli “frelst fra den kommende vrede” (1 Tess 1,10). Den redningsaksjonen Gud satte i gang, har sin kilde i det ufattelige, at Gud elsker verden.³⁸ Han sendte sin Sønn som vår bror, offerlam og øversteprest. Sønnen tok dommen på seg og vant oss en evig forløsning.

Dette paradoksale forholdet mellom Guds vrede og Guds kjærlighet i forsoningen var kjent fra tidligere fagbøker, debattinnlegg og prekener.³⁹ Men nå anvendte han det misjonsteologisk.

Det samme gjaldt vekten på Ordets nådemiddel. Frelsen kan bare bli mennesker til del gjennom “budskapet en hører” (Rom 10,13-17). Det finnes ingen andre svar på spørsmålene i Rom 10 enn misjonen. Misjon er å bringe frelsesbudskapet ut til hedningene. Her siterer han et yndlingsord, nemlig Apg 15,14: “Gud besøkte hedningene for å ta ut av dem et folk for sitt navn.” Og Gud gjør dette når evangeliet forkynnes.

I bibeltimen fra 1974 tok han utgangspunkt i uttrykket “Jeg

står i gjeld” i Rom 1,14.⁴⁰ Vi er gjeldfrie for Gud i Kristus, men står i gjeld til hedningene. Og en gjeld skal betales. Misjon er altså ikke noe vi kan velge om vi vil være med i.⁴¹ Men avbetalingen av gjelden må skje med redelig mynt. Det vil i følge apostelen si ved forkynnelsen av evangeliet. Her gikk han også inn på spørsmålet om de unåddes evige skjebne og på spørsmålet om en “sjanse nr. 2 etter døden” for den som har hørt og avvist evangeliet. Han visste at dette temaet stadig dukket opp blant kristen ungdom. Men han svarte kategorisk: “Vi skulle ikke lytte til de toner. Hva Gud ikke har åpenbart, det skal ikke vi fabulere om.”⁴² Vi skal holde oss til de klare ord i Skriften.

En ordløs “presence” som noen talte så varmt om,⁴³ var ifølge Wisløff heller ingen avbetaling på gjelden. For intet kan erstatte evangeliet.⁴⁴ Han avviste blankt tanken om «anonyme kristne» i andre religioner. Det hjelper ikke hvor ydmyke og varmhjertet folk kan være. Loven kjenner religionene litt til, men frelsen er å kjenne evangeliet, og *det* er totalt ukjent for dem.⁴⁵ Han imøtegikk også tanken om at “frelsen blir til hvor kjærligheten, godheten og barmhjertigheten overvinner ondskapskapen og ødeleggelsen i verden”.⁴⁶ Med front imot en dansk bok, *Helligånden sendt til verden*,⁴⁷ avviste han alle tendenser til å identifisere frelse og Åndens gjerning med en innenverdslig humanisering. Sterkt betonte han at det dreier seg om frelse eller fortapelse. Men et annet eskatologisk motiv hørte også med: Misjonen framskynder Herrens gjenkomst. Dette tok han ofte opp i bibeltimer, oftest ut fra Matt 24,14 og 2 Pet 3,12.⁴⁸

Dersom vi setter Wisløffs frelsesforståelse i relieff til Uppsalamøtets og Bangkok-møtets, blir forskjellen så tydelig at Wisløffs nei til alle slags former for samarbeid med KV måtte fortone seg som et vel begrunnet standpunkt.

Fra krigsårene av hadde Wisløff reflektert mye over den lutherske regimentslæren.⁴⁹ Ved Fjellhaug-konferansene anvendte han den i misjonsteologien. Regimentslæren trekker opp en grense mellom de to gjerningene Gud vil ha utført i verden. Gjennom det “åndelige regimente” arbeider han med “sin høyre hånd” for sin store redningsaksjon, der hans vrede og fortapelsen er den egentlige trusselen. Ved dette “regimente” bevarer han oss i troen til det evige liv.⁵⁰ Dette er misjonens egentlige oppgave.

Gjennom det “verdslige regimente” arbeider Gud med “sin venstre hånd” for å fremme det gode liv her på jorden – på den sosiale og politiske arena. Her bruker han verdslige politiske myndigheter. Men sant nok: Kirken og misjonen er ikke uten betydning her heller. Når vi forkynner Guds lov, skal også aktørene innen det verdslige regimente adresseres. De kalles til å besinne seg, for også de står ansvarlige for Gud – selv om deres arbeid er dennesidig og midlertidig. To-regimentslæren gir ikke grunnlag for passivt å akseptere åpenbar urett.⁵¹ Men konkrete politiske løsninger hører til de sider ved det verdslige regimente som misjonen ikke skal blande seg inn i om den ikke har klare Guds ord å vise til.

Denne skjelningen mellom Guds to regimenter, mente Wisløff var avgjørende for våre tanker om hva misjonen skulle drive med. I sin prekenlære av 1951 skrev han at prekenen bør, ja, *skal* tale om Guds livslover som fremmer det gode liv her på jorden. Samtidig måtte vi ta skarp avstand fra enhver “teokratisk tendens”. På den andre siden talte noen “som om Guds livslover var et stykke av evangeliet, og som om den rettferdige samfunnsorden hadde noe med *frelsen* å gjøre.” Det bar galt av sted. “Når prekenen ... taler om Guds livslover, må den aldri med så meget som en lyd antyde at det er *Guds rike* som kommer ad denne vei.”⁵²

Disse tonene understreket han nå i 1970-årene kraftig – i relieff til de tendenser innen KV som vi tidligere har gjort rede for. Wisløff ville sikre at evangeliet og det åndelige regimente fikk bevare sitt eskatologiske sikte. Her ga regimentslæren hjelp. Social gospel-teologien⁵³ blandet regimentene, og det samme skjedde nå i kirkeøkumenikken. Selve *frelsen* ble forkludret. Under konferansen i 1969 sa han – trolig med adresse til Uppsalamøtet:

“Man uttaler seg ikke bare om bærende moralske grunnspørsmål, om rett og sannhet og barmhjertighet. Nei, høyst konkrete politiske løsninger har vi sett disse forsamlinger uttale seg om. (...) Tenker ikke vi som lutheranere på Augustanas ord om forskjellen mellom det åndelige og det verdslige regimente? Frykter ingen at vi skal få en ny form for klerikalisme? – bare denne gang politisk

radikal til forskjell fra den gamle tids politisk reaksjonære klerikalisme?”⁵⁴

Beyerhaus sa at misjonsledere i KV ved ideen om “politisk profeti” hadde glemte både grensen mellom stat og kirke og grensen mellom den nåværende tilstand og frelsestilstanden ved Kristi gjenkomst.⁵⁵ Noen mente for øvrig at Beyerhaus til forskjell fra Wisløff avspeilte et politisk konservativt ståsted. Under konferansen i 1972 brukte Wisløff nettopp begrepet “profetisk” positivt om misjonens rolle i forhold til staten. Den bestod nettopp i å holde fram det han kalte “bærende moralske grunnspørsmål, om rett og sannhet og barmhjertighet”.⁵⁶ Vår lutherske kirke er ikke “den som har sett klarest her”, sa han og beklaget episoder der kirke og misjon har sviktet sin profetiske oppgave.⁵⁷

Revolusjon, derimot, kunne ikke kirke og misjon bidra direkte til.⁵⁸ En hadde ikke bibelsk grunnlag for så konkrete politiske handlinger på Guds vegne. Hva den enkelte kristne måtte finne på å gjøre innen det verdslige regimente i ekstreme situasjoner, inkludert revolusjonære handlinger, var likevel en sak som ikke andre uten videre kunne kritisere vedkommende for. Hver enkelt måtte vurdere situasjonen for Guds ansikt.⁵⁹ Men her skulle ikke misjonen *som sådan* engasjere seg.⁶⁰

Flere ganger forsvarte Wisløff misjonen mot urettmessig kritikk. Misjonen hadde ofte vist stor diakonal omsorg.⁶¹ Beskyldningen om kulturimperialisme var noen ganger berettiget, men ikke uten et snev av ironi prøvde han å vise inkonsekvensen hos kritikerne:

“For det eiendommelige er jo nemlig at i samme øyeblikk som man kritiserer misjonen for å ha latt seg bruke av imperialismen, så går man hen på venstreorientert, marxistisk hold og opphøyer det likefram til et ideal at misjonen skal engasjere seg politisk i frigjøringsbevegelser.”⁶²

I møte med nøden i verden var barmhjertighetsgjerninger alltid en utfordring til misjonen, sa han. Han mente vi fikk betrakte oss slik legene måtte tenke om sin gjerning: De står i livets tjeneste selv om alle pasienter til slutt må dø.⁶³ Det diakonale

arbeid skjer i en verden som ligger i det onde, og som engang skal gå under. Men som kristne er vi kalt til barmhjertighet og gode gjerninger, og vi ser framover mot den dagen da alt skal bli nytt. Og, i lys av dette, gjelder det framfor alt at vi brenner for menneskenes evige frelse.

Også Lausannekonferansen foretok en grenseoppgang mellom diakoni og evangelisering og inntok en annen posisjon enn den som rådde hos mange innen KV. Graham advarte mot å "... identify the Gospel with any one particular political program or culture".⁶⁴ LP §4 understreker dette. Dette så Wisløff som svært verdifulle betoningene i LP.

John Stott mente at evangelikale ledere, ham selv inkludert, hadde hatt tendens til å overse ansvaret for sosial rettferdighet.⁶⁵ Forholdet mellom evangelisering og sosial innsats var ikke skikkelig avklart, mente han. I LP måtte en ikke blande sammen frelse og gode rettferdige livsvilkår, men frelste mennesker hadde likevel gjennom misjonen et ansvar for å øve kjærlighetens gjerninger og virke mot undertrykkelse, mente Stott.⁶⁶ Selv om dette var nye toner i slike dokumenter fra evangelikalt hold, avgrenset Wisløff seg aldri fra denne måten å uttrykke saken på. Wisløffs måte å tilrettelegge regimentslæren på var likevel et viktig luthersk bidrag til debatten om forholdet mellom sosial innsats og evangelisering. Det styrte unna den *defensive* holdningen fra luthersk hold i møte med sosial-politiske utfordringer samtidig som den sterkt fastholdt misjonens egentlige og eskatologiske målsetting. Noen mener Lausannebevegelsen i dag hadde tjent på å speile sin tenkning om holistisk misjon nettopp i denne måten å tilrettelegge forholdet på.⁶⁷

“Misjon – de brennende hjerters sak.” Forholdet mellom kirke- og misjon i Wisløffs teologi.

“En skal ikke følge den parolen som har vært gitt så mange ganger i det siste, at “misjon er kirke og kirke er misjon”. (...) så går det som Ralph Winter har skrevet, at hvis alt er misjon, all right, så er ingenting misjon.”⁶⁸

Wisløff hadde allerede i 1958 merket seg dette poenget fra

mindretallet ved IMRs møte i Ghana, der de med 58 mot 7 stemmer vedtok å integrere IMR i KV.⁶⁹ Når alt blir misjon, blir det egentlige i misjonen fort borte på veien. Wisløff trakk dette ned på det nasjonale plan og advarte mot å integrere misjonsorganisasjonene i kirken.

På 1970-tallet kom han stadig tilbake til dette tema. Vi måtte ikke miste misjonsvennene, de brennende hjerter, misjonsforeningene. Det var *der* en fant dem som måtte ha ansvaret for misjonen. Det måtte ikke bli slik som hans kollega ved MF, missiologen O. G. Myklebust, ønsket. Ordningen med misjonsselskaper “er ikke bare urasjonell, men gal, mente han. Når kirken løses fra staten, “da må denne kirke som en selvfølge ta over misjonsarbeidet.”⁷⁰

I denne saken viste Wisløff et påfallende sterkt engasjement:

“Hvis man vil gjøre misjonen til den organiserte etablerte kirkes sak som sådan, da protesterer jeg av hele mitt hjerte, om det så skal være med min siste pust. Det må ikke skje.”⁷¹

Hans foredrag under Fjellhaug-konferansen i 1974, hadde tittelen “Misjon – de brennende hjerters sak”. Om Wisløff selv formulerte emnet for komiteen, er noe usikkert. Uansett har formuleringen i ettertid ofte – og med rette – blitt brukt som en typisk Wisløff-formulering, selv om den nok er enda eldre enn Wisløff.

Samme poeng finner vi uttrykt i roligere ordelag allerede i hans tid som redaktør av *Luthersk Kirketidende* og rektor ved MFs praktikum.⁷² “De som skal arbeide for misjonen, må være slike som selv har opplevd frelsen og dermed blitt tent for den store sak. Sånn har det alltid vært til alle tider – helt fra aposteltiden av.”⁷³ Dette aktualiserte han med følgende eksempel:

“Og da må jeg minnes hva en sa til meg over i Amerika for noen år siden. Vi ser aldri en misjonær i menigheten lenger, sa han. Nei, for misjonen ... er så å si en funksjon av det integrerte kirkesamfunn som sådan, slik at den har den samme ledelse som kirkesamfunnet overhode, og alt er misjon. Og så ser menigheten aldri en misjonær. Og det er

ikke noen som i særlig forstand har misjonsinteressen eller misjonsgløden lenger.”⁷⁴

Til støtte for sitt resonnement fant han også spennende stoff hos en misjonshistoriker som K. Latourette:

“Christian missions have ever been a minority movement. Almost always the really active support of missions in a congregation has rested upon two or three convinced and devoted souls --- to their glory be it said, usually women...”⁷⁵

Wisløff sa selv at han ofte brukte dette sitatet.⁷⁶ Og han kunne vise til den amerikanske missiologen Ralph Winter:

“Den misjonen som vokser, det er ikke den kirkeintegreerte, (..) men det er de frie og uavhengige misjonstiltak og mindre kirkesamfunn. Det har den samme Ralph Winter vist så klart og tydelig i sin bok *The Warp and The Woof*.”⁷⁷

Winter så verdien av “tverrstrukturer” innen offisielle kirker.⁷⁸ Han talte om “modalities”, offisielle kirker, og “sodalities”, fellesskap av troende enkeltmennesker som tar opp konkrete saker de brenner for (“parachurch movements”). De siste har vært uvurderlig når det gjelder kristendommens utbredelse. Wisløff utdypet dette syn på “kirkemisjon” og “selskapsmisjon”⁷⁹ og la vekt på at misjonsbevegelsene må få være selvstendige i forhold til den offisielle kirke

Biskop Utne deltok med vektige foredrag både i 1972 og 1974. Men etter konferansen i 1974 angrep han Wisløff offentlig for at han hadde benyttet konferansen til å fremme den radikale selvstendighetslinjen og formidle skepsis til Den norske Kirkes menighetsråd. Debatten ble provosert fram av generalsekretær Gunnar Stålsett i Mellomkirkelig råd for Den norske kirke. Avstanden mellom Utne og Wisløff i synet på forholdet kirke og misjon kom her tydelig til uttrykk.⁸⁰

Winter argumenterte for “parachurch movements” primært av misjonstrategiske grunner. Misjonskallet overlevde best i frie bevegelser med “brennende hjerter”. Hos Wisløff spilte et annet aspekt også sterkt med: Frie misjonsbevegelser kunne på

en helt annen måte enn folkekirken øve lærevern. Dette var for en hovedsak for ham.⁸¹

Sammendrag og utblikk

Allerede tidlig på 1950-tallet hevdet Carl Fr. Wisløff at et bibelsk misjonssyn ikke kunne forenes med noen som helst slags allianse med Kirkenes Verdensråd. Hans begrunnelse var at KV ikke hadde Skriften alene som eneste og avgjørende autoritet og gav rom både for katolske synspunkter og liberal teologi. Hans argumentasjon vant gehør, især i de mest lavkirkelige deler av misjonsorganisasjonene. Under misjonskonferansene på Fjellhaug, foretok han – sammen med Hedegård og Beyerhaus – en tydelig profilering og aktualisering av dette grunnsynet. Han kunne tale positivt om Lausannebevegelsen, men markerte samtidig en viss reservasjon. Den forente ikke sitt ja til et klassisk bibelsk misjonssyn med et tydelig uttalt nei til KV.

Wisløff sterke vekt på Bibelens autoritet sammen med forankringen i en lavkirkelig luthersk teologi preget hans syn på misjonens budskap og oppgave. Med to-regimentslæren som referanseramme kjempet han mot et misjonssyn som ikke skjelnet mellom Guds rike og frelsen på den ene siden, og humanisering og sosialt arbeid på den andre. Han understreket sterkt misjonens eskatologiske målsetting slik den møter mennesket i Guds ufattelige kjærlighetsaksjon i Kristus. Det dreide seg om å bli “frelst fra den kommende vrede” (1 Tess 1,10).

Wisløffs positive syn på folkekirkenes muligheter gikk sammen med en bevisst kamp for selvstendige misjonsbevegelser innen kirken. Denne kampen synes å ha blitt viktigere og viktigere for ham. Misjonen var “de brennende hjerters sak”. Misjonen måtte ikke integreres i den offisielle kirke, men drives videre av et misjonsfolk som brant for unåddes frelse, og som fastholdt et bibelsk frelsesbudskap.

Både hans prinsipper for samarbeid med internasjonale bevegelser og kontaktnett, hans kamp for å bevare en konservativ misjonsforståelse og hans kamp for selvstendige misjonsbevegelser innen kirken kom til å prege mange misjonsvenner og misjonsledere i samtiden.

Noter

- ¹ Carl Fr. Wisløff var fra 1947 rektor ved Det teologiske menighetsfakultets (MF) praktisk- teologiske seminar, fra 1961 professor i kirkehistorie samme sted inntil han gikk av i 1975. Oversikt over hans skriftlige produksjon finnes i Sverre Bøe (red.), *Teologen Carl Fr. Wisløff. En antologi hundre år etter hans fødsel* (Oslo: FMH- forlaget, 2008), 239-268.
- ² Steinar Hunnestad, "Hyrde og stridsmann. Professor Carl Fr. Wisløff 60 år", i *Fast Grunn*, (Oslo: Lunde Forlag, 1969), 14.
- ³ Wisløffs omfattende studier i homiletikk, katolsk teologi, Luthers teologi og kirke- og misjonshistorie generelt ga ham gode forutsetninger for å sette misjonsteologiske trender i perspektiv.
- ⁴ Carl Fr. Wisløff, "Vår tids ekumenikk som teologisk problem", i *Tidsskrift for Teologi og kirke* (TTK), 1952, 160-176.
- ⁵ Egil Sjaastad, "Misjonen i kamp. Carl Fr. Wisløffs rolle i debatten om misjon og økumenikk i perioden 1952-1970", i Hans Aage Gravaas, Tom Erik Hamre, Erik Kjøebekk, Arne Redse (red.), *Videre med evangeliet. Festskrift til Egil Grandbagen* (Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2012), 3- 4.
- ⁶ KVs misjonsavdeling fikk betegnelsen *Commission on World Mission and Evangelism (CWME)*.
- ⁷ James A. Scherer, *Gospel, Church and Kingdom. Comparative Studies in World Mission Theology* (Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1987), 196-197.
- ⁸ Timothy Yates, *Christian Mission in the Twentieth Century* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), 197.
- ⁹ Se Peter Beyerhaus, "Misjonen i kamp", i Beyerhaus, Carl Fr. Wisløff, m.fl., *Misjon – Guds redningsaksjon* (Oslo: Lunde Forlag, 1973), 54.
- ¹⁰ Omtales bl.a. i Peter Beyerhaus, *Eksperimentet i Bangkok* (Oslo: Lunde Forlag, 1974) og Scherer 1987: 121 -125.
- ¹¹ Scherer 1987:115-116.
- ¹² Tormod Engelsviken, "Misjonstenkningen fra 1900 til vår egen tid", i Berentsen, Tormod Engelsviken og Knud Jørgensen, *Missiologi i dag, 2.* utgave (Oslo: Universitetsforlaget, 2004), 150-151.
- ¹³ David Hedegård, Helge Mæhlum og Carl Fr. Wisløff, *Enbet på sannhetens grunn*, (Oslo: Lunde Forlag, 1969),11-14. Se også Beyerhaus, Wisløff, m.fl. 1973: 7-8 og Peter Beyerhaus, Odd Bondevik, Johan Naustvik, Reidar Svoeren, Anne Helene Utgaard, Erling Utne, Carl Fr. Wisløff, *Jeg står i gjeld* (Oslo: Lunde Forlag, 1975), 7-9.
- ¹⁴ Peter Beyerhaus, *Krise i misjonen. Med Frankfurterklæringen*. (Oslo: Lunde Forlag, 1970). NMS-misjonæren Erling Danbolt (da professor ved NLA) skrev forordet til den boken av Beyerhaus som inneholdt den norske oversettelsen av erklæringen.
- ¹⁵ Carl Fr. Wisløff, *Fullfør din tjeneste!* (Oslo: Lunde forlag, 1993), 88-99. (Opprinnelig sto dette i et festskrift til Hedegård.)
- ¹⁶ Han var selv initiativtaker til *International Fellowship of Evangelical Students* (IFES), stiftet i 1947.

- ¹⁷ David Hedegård, *Ekumenismen och Bibeln* (Örebro: Evangeliipress, 1969), 39. Newbiggin var IMRs leder fram til integreringen med KV i 1961. Fra da av var han leder for misjonsavdelingen innen KV, CWME.
- ¹⁸ Carl Fr. Wisløff, "Misjon og teologi", i *Fast Grunn* 1963: 67-71.
- ¹⁹ Carl Fr. Wisløff, "En kurs å følge", i Hedegård, Mæhlum og Wisløff 1969: 59-61.
- ²⁰ Et originalt uttrykk for dette kan leses i et intervju med ham i "En samtale om ekumenikk", i *Budbæreren* (Frikirkens organ, Oslo, 31. jan. 1960).
- ²¹ Sjaastad 2012: 305-317.
- ²² Egil Sjaastad, *I samtale med Carl Fr. Wisløff* (Oslo: Lunde Forlag, 1982), 94-95. Der anskueliggjør han saken ved slangen (KV) som ba en kanin (bibelsk funderte misjoner) være tog. Selv skulle slangen være tunnel!
- ²³ Peter Beyerhaus, "Berlinerklæringen", i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 132.
- ²⁴ James Dixon Douglas (ed.), *Let The Earth Hear His Voice* (Minneapolis: World Wide Publications, 1975), 1431.
- ²⁵ *Vårt Land*, 19. sept., 1974.
- ²⁶ *Vårt Land*, 30. okt., 1974.
- ²⁷ Carl Fr. Wisløff, "Misjon – de brennende hjerters sak", i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 116.
- ²⁸ Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 116-117.
- ²⁹ Jon Kvalbein, "La verden høre hans røst", i *Fast Grunn* 1974:215-216.
- ³⁰ Se især gjennomgang av LP art. 2- 5 av Engelsviken, i Berentsen, Engelsviken og Jørgensen 2004: 153-156.
- ³¹ Engelsviken, i Berentsen, Engelsviken og Jørgensen 2004:164.
- ³² Scherer1987:126-127.
- ³³ Yates 1994:220.
- ³⁴ *Lausanne og Nairobi* (usignert), i *Fast Grunn* 1976: 35-36. Heller ikke Beyerhaus trodde på noen radikal kursendring i KV, se Beyerhaus, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 162.
- ³⁵ Epost til forfatteren fra Jon Kvalbein, 30.08.12.
- ³⁶ Jon Kvalbein, "Økumenikk og misjon", i *Fast Grunn* 1976: 265.
- ³⁷ Wisløff, i Beyerhaus, Wisløff, m.fl. 1973: 11.
- ³⁸ Wisløff, i Beyerhaus, Wisløff, m.fl. 1973: 15.
- ³⁹ Se Carl Fr. Wisløff, "Kristi kamp og seier som motiv i forkynnelsen", i *Tidsskrift for Teologi og kirke*, 1950, 168-184 og debatten om Lundateologien. Se også Carl Fr. Wisløff, *Ordet fra Guds munn* (Oslo: Lunde Forlag, 1951, revidert utgave av 1978), 90-135.
- ⁴⁰ Også under "Den største avskjedsfesten i norsk misjonshistorie" i 1967 var utgangspunktet hans Rom 1:14, se "Den største avskjedsfesten i norsk misjonshistorie", i *Fast Grunn* 1967: 24-26.
- ⁴¹ Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 14.
- ⁴² Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 20.

- ⁴³ Dette spilte en stor rolle i *World Student Christian Federation* (WSCF), se "Presence" – istedenfor vekkelse og misjon", i *Fast Grunn* 1966:218, hvor skribenten (Wisløff?) roser det norske "Laget" for at de har tatt klar avstand fra WSCF.
- ⁴⁴ Jf. også Graham's "introductory adress" i Lausanne om sammenblandingen av frelse og "sosial presence". Billy Graham, "Why Lausanne?", i Douglas (ed.) 1975.
- ⁴⁵ Carl Fr. Wisløff, *Jeg vet på hvem jeg tror* (Bergen: Lunde & Cos Forlag, 1951), 11. Dette var en typisk betoning hos ham.
- ⁴⁶ Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 1975.
- ⁴⁷ Boken *Helligånden sendt til verden* av Anna Maria Aagaard kom ut i Danmark i 1973.
- ⁴⁸ Se bl.a. Carl Fr. Wisløff, *Utvælgelsen i Kristus* (Oslo: Lunde Forlag, 1978), 79-89.
- ⁴⁹ Torleiv Austad, "Kirkekampens betydning i Carl Fr. Wisløffs teologiske tenkning – spesielt med henblikk på toregimentslæren", i Bøe (red.) 2008: 112-128, se også Carl Fr. Wisløff, *Martin Luthers teologi*, (Oslo: Lunde Forlag, 1983), 192-207.
- ⁵⁰ Wisløff, i Beyerhaus, Wisløff, m.fl. 1973: 109-110.
- ⁵¹ Wisløff 1983: 198.
- ⁵² Wisløff 1951: 108-109.
- ⁵³ *Social gospel* var en teologisk liberal strømning, især i USA fra slutten av 1800-tallet. Vekten lå på at Guds rike (og frelsen) realiseres i innenverdslike, sosiale prosesser.
- ⁵⁴ Wisløff, i Hedegård, Mæhlum og Wisløff 1969: 63-64.
- ⁵⁵ Beyerhaus, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 175-176.
- ⁵⁶ Wisløff, i Beyerhaus, Wisløff, m.fl. 1973: 106-107. Kritikken mot regiment-slæren har ført til at mange har blitt forsiktige med å holde den fram, se Austad, i Bøe (red.) 2008: 116.
- ⁵⁷ Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 107 og 112.
- ⁵⁸ Wisløff problematiserte for øvrig selve *begrepet* revolusjon. 1814 og 1905 er eksempler som av noen er blitt karakterisert som revolusjon, hevdet han med en viss forståelse, se Wisløff, i Beyerhaus, Wisløff, m.fl. 1973: 110-111, og Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 112-113.
- ⁵⁹ Wisløff, i Beyerhaus, Wisløff, m.fl. 1973: 111 og 113. Se også Austad, i Bøe (red.) 2008: 123.
- ⁶⁰ Wisløffs arbeid med det kristelig-konservative oppropet *Til Christendommens Venner i vort Land* i 1883 ga ham sikkert hjelp i argumentasjonen på dette punkt i ulike foredrag.
- ⁶¹ Se f. eks. Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975:111.
- ⁶² Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975:110-112. Se også Wisløff, i Beyerhaus, Wisløff, m.fl. 1973: 106.

- ⁶³ Denne illustrasjonen brukte Wisløff avslutningsvis i foredraget “Misjon – evangelisering – revolusjon”, se Wisløff, i Beyerhaus, Wisløff, m.fl. 1973: 114-115.
- ⁶⁴ Graham, i Douglas 1975: 30.
- ⁶⁵ John R. W. Stott, *Christian Mission in the Modern World*, (London: Kingsway Publications, 1975), 23. Se også Yates 1994: 207-208 og Graham 1975:29.
- ⁶⁶ LP art. 5.
- ⁶⁷ Egil Sjaastad, “Erklæringer om misjon”, i *Fast Grunn* 2011: 377-378. Se også Teigens drøfting av Christopher Wrights holistiske forståelse av frelsen. Arne Helge Teigen, “Forsoningslæren under kritikk”, i *Fast Grunn* 2012: 31-37.
- ⁶⁸ Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975:113.
- ⁶⁹ Usignert artikkel i *Fast Grunn* 1958: 68-69. (Trolig skrevet av Oscar Handeland.)
- ⁷⁰ Sitert fra *Vår Kirke* 1955, se Carl Fr. Wisløff, *Norsk kirkedebatt gjennom 100 år* (Oslo: Lunde Forlag, 1979), 125.
- ⁷¹ Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975:114.
- ⁷² Luthersk Kirketidende, 1957, 1-2, gir ett av mange eksempler. Se også Hunnestad 1969:16. Luthersk Kirketidende er Norges eldste og største fagblad for prester og teologer i Den norske kirke. I 2013 feirer bladet sitt 150-årsjubileum. Wisløff var redaktør i perioden 1948-1960.
- ⁷³ Sjaastad 1982:135. Dette mente han også den tiden han kjempet for en fri folkekirke, se “Skal vi få noen ny kirkeordning?”, i *Luthersk Kirketidende* 1952: 365-366.
- ⁷⁴ Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975: 114.
- ⁷⁵ Sitat gjengitt i Ralph D. Winter, *The 25 unbelievable years 1945-1969* (California: William Carey Library,1970), 51.
- ⁷⁶ Sjaastad 1982: 135.
- ⁷⁷ Wisløff, i Beyerhaus, Bondevik, Naustvik, Svoren, Utgaard, Utnem, Wisløff 1975:113.
- ⁷⁸ Winter1970. Dette er poeng også i *The Warp and The Woof* som Wisløff siterte, se Wisløff 1975:113.
- ⁷⁹ Carl Fr. Wisløff, «Misjonsteologi og kirkesyn», i Leif Michelsen, Anfin Skaasheim, Ove Konrad Hanssen, Carl Fr. Wisløff, Bjørn Willoch, Svein Helland, Ole Øystese, Einar Solli, *Vår tid og Bibelens tale*, (Oslo: Credo Forlag / Luther Forlag, 1974), 87-90. Jf. også Beyerhaus, i Beyerhaus, Wisløff m.fl.1973: 72.
- ⁸⁰ “Forhåndsløfte og overtramp?” (usignert), i *Fast Grunn* 1974: 283.
- ⁸¹ Wisløff, i Hedegård, Mæhlum og Wisløff 1969: 71-72. Se også Wisløff 1979: 111, der han viser til en artikkel av seg selv i Luthersk Kirketidende 1960.

Egil Sjaastad, f. 1949. Cand. theol. MF, 1976. Feltprest 1976-1977. Diverse administrative oppgaver innen Norsk Luthersk Misjonsamband, 1977-1983. Lærer ved Fjellhaug Skoler fra 1983, rektor samme sted fra 1986-1999, lærer samme sted, 1999-2001, førstelektor ved Fjellhaug Internasjonale Høgskole 2001-. Har hatt en rekke tillitsverv og skrevet en rekke bøker og artikler. Var redaktør for Fast Grunn 1990-2012. Sjaastad har skrevet flere artikler om Wisløff, bl.a. "Misjonen i kamp. Carl Fr. Wisløffs rolle i debatten om misjon og økumenikk i perioden 1952-1970", i Hans Aage Gravaas, Tom Erik Hamre Erik Kjebekk og Arne Redse (red.), *Videre med evangeliet. Festskrift til misjonslederen Egil Grandhagen* (Trondheim: Akademika" forlag, 2012).

«A direction to follow»

In this article the author examines the engagement, role and influence of Professor dr.theol. Carl Fr. Wisløff in the debate on mission and theology of mission, especially as it came to the fore in three conferences on mission at Fjellhaug, Oslo (1969, 1972 and 1974). Wisløff was, together the Swedish theologian David Hedegård and the German professor Peter Beyerhaus, a principal speaker of these conferences. Wisløff had an extraordinary influence, especially on the low church mission movements. He strongly spoke against any cooperation with The World Council of Churches and wanted the mission societies to be independent in their relation to The Church of Norway. His position regarding the theology of mission and the relation between mission and social ethics/politics was colored by his understanding of the "doctrine of the two realms" in Lutheranism. His points of view on these topics were adapted by many missionaries and mission leaders of his time.